

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН
України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10)
КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ГЛУХИХ ДІТЕЙ**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

7 клас

Укладач: **Литвинова Віра Володимирівна**,
старший науковий співробітник лабораторії
сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України

Київ – 2015

Пояснювальна записка

Загальна характеристика предмета

Історія України як навчальний предмет відіграє значну роль у розвитку особистості, розвиває учнівську допитливість та уяву, надихає ставити запитання та отримувати відповіді щодо минулого свого краю, своєї держави. Історія допомагає школярам ідентифікувати себе як громадян України, усвідомлювати складність зв'язку сьогодення з минулим, сприймати культурне розмаїття суспільств, підготуватися до життя в складному сучасному світі.

Програма з історії спрямована на реалізацію вимог освітньої галузі «Суспільствознавство» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, конкретизує зміст історичного компонента галузі та вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів з історії. Вона виконуватиме дві функції: *інформаційно-методичну* — дає змогу всім учасникам навчально-виховного процесу й авторам відповідних підручників та інших навчально-методичних матеріалів дізнатися про мету, завдання та шляхи їх досягнення в межах навчального предмета «Історія» заради розвитку, навчання і виховання дитини; *організаційно-методичну* — передбачає розподіл навчального матеріалу на етапи (роки) вивчення, визначення кількісних та якісних характеристик процесу навчання для укладання поурочного планування та відповідної атестації учнів.

Метою навчання історії в школі є формування в учнів самоідентичності та почуття власної гідності на основі осмислення соціального і морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті загального історичного процесу.

Завданнями шкільної історичної освіти є:

- розвиток інтересу учнів до історії як сфери знань і навчального предмета, власних освітніх запитів і вміння їх задовольняти;
- здобуття та засвоєння учнями системних знань про головні події, явища та тенденції в історії України;
- ознайомлення їх з духовними і культурними надбаннями та цінностями, історико-культурними традиціями українського народу;
- формування в учнів умінь визначати, відбирати і використовувати у процесі пошуку інформацію про минуле, різні види історичних джерел, зокрема текстові, візуальні та усні, артефакти, об'єкти навколишнього історичного середовища (музеї, архіви, пам'ятки культури та архітектури), інформаційно-комп'ютерні технології, а також умінь представляти обґрунтовані та структуровані знання, власне розуміння історії з використанням відповідного понятійного апарату та виважено розглядати контроверсійні, суперечливі теми.

У програмі представлено курс *історії України* з давніх часів до сьогодення, який становить *хронологічно-послідовну, лінійну систему* шкільної історичної освіти. Процеси, події, явища вітчизняної історії висвітлюються в *контексті* загальноєвропейської та світової історії. Передбачено *синхроністичне вивчення* та узгодження матеріалу курсів історії України і всесвітньої історії в кожному класі, виходячи із можливостей міжкурсових зв'язків та порівняльного узагальнення. Плануючи навчальний процес, педагог має визначити оптимальну для конкретної педагогічної ситуації послідовність вивчення окремих тем і сюжетів.

Людина розглядається у змісті програми як суб'єкт і творець історії. Методологія відбору змісту програмного матеріалу ґрунтується на системі наукових ідей і понять сучасної історичної науки, загальнолюдських цінностях українського суспільства, сучасних психолого-педагогічних вимогах до процесу навчання в основній школі. Засвоєння учнями навчального змісту, пропонуваного даною програмою, забезпечує умови набуття ними ключових і галузевих компетентностей та предметної історичної компетентності.

Зміст курсу відповідно до змістових ліній Державного стандарту галузі передбачає *багатоаспектність* викладу — вивчення різних вимірів історії (соціального, економічного, політичного, культурного, гендерного тощо) та *багатоперспективність* — вивчення історії з погляду різних суб'єктів історичного процесу. Особливу увагу приділено питанням історії ідей та духовних зрушень, соціального і повсякденного життя, взаємовідносинам, взаємовпливу та діалогу культур різних

народів. Це дає змогу разом з формуванням конкретних знань і загальноісторичних уявлень учнів створювати умови для розвитку їх моральних та естетичних цінностей. *Змістові лінії* «людина — людина», «людина — суспільство», «людина — влада», «людина — світ уявлень та ідей», «людина — простір», «людина — природа», «людина — світ речей» ураховані як у складовій змісту конкретного курсу, так і в державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Навчальний зміст всього курсу *значно розвантажено*. Основними чинниками зменшення навантаження є: відмова від деталізації змісту курсу історії України, формування більш збалансованої структури навчального курсу, посилення загальноосвітньої, загальнокультурної спрямованості навчального процесу, його світоглядної значущості. Навчальний матеріал компонується за проблемно-тематичними блоками — однорідними за змістом групами фактів і понять, що характеризують у хронологічній послідовності окремі аспекти та тенденції суспільного життя. При цьому відібрано найхарактерніші, ключові події, явища, процеси відповідних історичних епох як всієї України, так і окремих її регіонів.

Пропоновані програми з історії забезпечують *державний компонент* історичної освіти, обов'язковий до виконання на території всієї країни. Необхідний *регіональний та краєзнавчий* компоненти реалізуються за рахунок уроків з історії рідного краю, варіативної частини навчального плану і навчально-методичних можливостей кожної школи.

Передбачено чіткі орієнтири для оцінювання результатів навчання учнів, що відкриває реальні можливості активізації пізнавальної діяльності школярів та усуває їх перевантаження. Зміст і обсяг навчального матеріалу курсів, що ґрунтується на новітніх досягненнях вітчизняної історичної науки, відповідають віковим особливостям учнів та освітнім викликам сучасного суспільства.

Особливості організації навчання учнів історії України за цією програмою

З психолого-дидактичного погляду програму побудовано на поєднанні *особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного* підходів до навчання.

Реалізація цих підходів у практиці навчання в поєднанні з істотними змінами в структурі викладу матеріалу та розвантаженням окремих курсів потребує коригування в організації навчального процесу. У пропонованій програмі ці зміни відображено в таких структурних елементах, як вступні уроки, практичні заняття, уроки узагальнення та оглядові уроки.

Програма навчального курсу історії України у 7—9 класах розпочинається двома вступними уроками. Перший із цих уроків, зазначений у тексті програми як «**Повторення**», має на меті відтворення у пам'яті учнів матеріалу попереднього навчального року (ідейно-культурна спадщина періоду, його основні етапи, головні події, що відбулися у житті суспільства до початку нового періоду, ключові історичні особи тощо). Така актуалізація знань і уявлень має полегшити засвоєння нового матеріалу і сприятиме розумінню учнями безперервності та цілісності історичного процесу. Другий урок кожного курсу — «**Вступ**» — передбачає ознайомлення учнів із метою вивчення відповідного історичного періоду, його особливостями та історичними джерелами.

З метою набуття школярами історичної та інших компетентностей та відповідно до державних вимог із загальноосвітньої підготовки учнів окремою структурною складовою програми вперше стають спеціальні уроки — **практичні заняття**. Практичні заняття з історії відрізняються від практичних і лабораторних робіт з природничих предметів. Такі заняття в курсі історії мають подвійну мету: є способом вивчення нового матеріалу на основі опрацювання історичних джерел та важливим засобом формування предметних умінь і навичок учнів. Кожне із пропонованих практичних занять присвячується певній темі та передбачає переважно самостійну роботу учнів над окремими питаннями теми з використанням різноманітних джерел знань (підручники, де вміщено тематичні історичні джерела — як текстові, так і візуальні, довідкові матеріали, запитання і завдання, інтернет-ресурси, фонди музеїв, місцеві історичні пам'ятки, оглянуті учнями).

Відповідно до вікових можливостей учнів та історичного контексту практичні заняття мають сприяти здобуттю школярами навичок аналізу різних історичних джерел, розумінню ними важливості таких категорій, як час і простір, зміни та безперервність, причини і наслідки, значущість подій та процесів, культурна різноманітність, важливість доказів і можливість різних інтерпретацій.

Під час практичного заняття вчитель є консультантом у процесі самостійної роботи учнів, надаючи їм необхідну допомогу залежно від віку та пізнавальних можливостей. Матеріали до практичних занять і методичні рекомендації щодо організації пізнавальної діяльності учнів мають бути подані в підручниках. Порядок проведення практичних занять та оцінювання їх результатів залишається в компетенції вчителя.

Програмою передбачено також *уроки узагальнення до окремих розділів та уроки узагальнення до окремих курсів*. На цих уроках учні з допомогою вчителя мають можливість систематизувати вивчене, відрефлексувати процес навчання і повернутись до найскладніших моментів теми, курсу, піднести розуміння навчального матеріалу на новий рівень, використати міжкурсові та міжпредметні зв'язки. Деякі з уроків узагальнення вчитель може проводити як інтегровані, об'єднуючи історію України і всесвітню заради поглиблення розуміння учнями взаємозумовленості історичних процесів національної та європейської історії, проведення зіставлень і порівнянь.

Перевірка результатів навчання учнів історії передбачає оцінювання засвоєних ними знань і сформованих умінь та навичок. Оцінювання може відбуватися як письмова робота (за запитаннями, відкритими або тестовими завданнями) або як усна відповідь з використанням дактильної та жестової мови. Для перевірки таких елементів історичної компетентності учнів, як опрацювання (аналіз, застосування, оцінка) історичних джерел і документів, порівняння, зіставлення, обґрунтування власного ставлення учня, його позиції, оцінки щодо історичної події, явища, діяча, можна використовувати інші форми контролю — розгорнуті есе, твори, дослідження, портфоліо та проекти тощо. Проте за будь-якої форми вчитель має орієнтуватися на визначені програмою та стандартом державні вимоги до підготовки учнів і відповідно добирати завдання. Оцінки мають виставлятися учням згідно з Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів з історії. Під час перевірки результатів навчання учнів 7—9 класів важливим є поєднання поточного і тематичного оцінювання їх досягнень з використанням різноманітних форм і прийомів оцінювання.

Деякі теми пропонуються для вивчення на *оглядових уроках*, які запроваджуються з метою розвантаження учнів, використання міжпредметних та міждисциплінарних зв'язків із курсами української і зарубіжної літератур, географії, мистецтва, правознавства тощо і створення цілісної картини історичного розвитку. Контроль знань та оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення тем, що пропонуються для оглядового вивчення, не передбачається.

Наприкінці кожного курсу обов'язково передбачено години *резервного часу*, які вчитель використовуватиме на власний розсуд.

Структура програми

Основними компонентами змісту за цією програмою є: коротка характеристика окремих навчальних курсів; зміст історичного навчального матеріалу, структурований за темами; перелік державних вимог до рівня загально-освітньої підготовки учнів, складених відповідно до вимог стандарту, на які орієнтується вчитель.

До кожної теми подано перелік *основних питань* змісту, які обов'язково мають бути відображені в підручниках або посібниках, що і повідомляють учням зміст навчального історичного матеріалу. Вони засвоюються у вигляді знань історичних фактів і понять різного ступеня узагальненості та складності.

Зміст теми не розподілений за окремими уроками, тому автори підручників і вчителі, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів, мають можливість визначати назву теми, кількість, обсяг і перелік запитань кожного уроку залежно від особливостей учнів класу та індивідуального підходу педагога до викладання.

Пропоновані питання є мінімум знань, які учні обов'язково повинні засвоїти на різних рівнях навчальних досягнень, та індивідуального розвитку їх пізнавальних можливостей. Вони мають опанувати матеріал щодо зазначених у програмі історичних фактів, історичних діячів та пам'яток історії і культури.

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів подано в програмі у вигляді переліку вмінь і навичок, що їх учні мають набути під час вивчення тієї чи іншої теми. Вони повністю відповідають вимогам, передбачених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, та є їх детальною конкретизацією, на що має орієнтуватись учитель, забезпечуючи виконання стандарту. Наведені в середній колонці програми вимоги є обов'язковими не лише для засвоєння, а й

для оперування. Крім того, вони слугують методичним орієнтиром для авторів підручників та посібників.

Невід’ємною складовою навчальної програми з історії для 7—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів є переліки:

- загальноісторичних та конкретно-історичних понять, якими учні мають оперувати у різних навчальних ситуаціях;
- дат і фактів, що їх повинні знати школярі, визначаючи причини, сутність та наслідки подій, явищ і процесів;
- історичних діячів, діяльність яких учні мають уміти характеризувати усно за допомогою дактильної та жестової мови, письмово та ви-словлювати щодо них власне ставлення;
- культурних пам’яток, обов’язкових для розпізнавання школярами.

Послідовність вивчення курсу історії України:

7-й клас – 35 годин; 8-й клас – 52 години; 9-й клас – 52 години.

7 клас

Курс історії для 7 класу є логічним продовженням історії стародавнього світу, новим етапом розвитку ключових та предметних компетентностей учнів згідно з їх віковими можливостями. Це перший систематичний курс вітчизняної історії, мета якого — показати особливості розвитку українських земель даного історичного періоду, зокрема процеси становлення і розбудови Київської та Галицько-Волинської держав, Кримського ханства, політичний статус українських земель у складі Великого князівства Литовського та інших держав, особливості соціально-економічного становища та структури середньовічного суспільства на території України, здобутки української культури в IX—XV ст.

Зміст курсу історії України структурований за проблемно-тематичним принципом і має на меті формування у семикласників цілісних уявлень про події, явища, процеси періоду Середніх віків (V—XV ст.). Розуміння цивілізаційної значущості внеску Середньовіччя у світову духовну спадщину допоможе учням зрозуміти суть і своєрідність епохи, витоки європейських інтеграційних процесів для України.

Матеріал курсу зосереджений навколо змістових ліній «людина — природа», «людина — світ уявлень та ідей», «людина — світ речей», «людина — влада», «людина — суспільство».

До семикласників висуваються складніші, порівняно з 6-м класом, вимоги щодо навчальних досягнень. Передбачено, що навчання історії України у 7 класі дасть змогу учням зрозуміти причини, особливості та наслідки основних історичних подій, явищ і процесів вітчизняної історії в епоху Середньовіччя, характеризувати досягнення і взаємовплив народів і цивілізацій цієї доби, міграції повсякденне життя і світосприйняття середньовічної людини, порівнювати середньовічні держави і суспільства, діяльність історичних осіб. Особливого значення набуває робота з історичними картами, засвоєння і використання понять і термінів, усвідомлення різниці між такими елементами змісту, як подія, явище, процес.

Програми розроблені на основі програм загальноосвітньої школи.

Вказана кількість навчальних годин є орієнтовною, може змінюватися у відповідності до діючих Типових навчальних планів. Кількість годин на вивчення тем визначає вчитель з міркувань доцільності у кожному класі.

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційної роботи
2	ПОВТОРЕННЯ Історія України — складова європейської історії.	Учень/ учениця (з допомогою дактилю ,жестової мови та за можливостями усно): • пригадає і називає) основні	Формувати позитивно емоційне ставлення до вивчення історії. Розвивати вміння виконувати

	<p>ВСТУП Особливості розвитку українських земель у IX—XV ст. Джерела з історії України доби Середньовіччя</p>	<p>події та характеристики історичного розвитку людства у стародавню добу; •<i>називає, може записати</i> хронологічні межі та періодизацію історії України у Середньовіччі; •<i>пояснює і застосовує</i> поняття: «середні віки», «Київська Русь»; •<i>називає</i> види джерел з історії України середньовічної доби</p>	<p>завдання у внутрішньомисленнєвому плані. Вчити називати і записувати хронологічні межі та періодизацію історії. Удосконалювати використання жестової мови. Розширювати словник жестової мови.</p>
--	--	---	--

Розділ I. ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

<p>4</p>	<p>Розселення слов'янських племінних союзів на території України внаслідок Великого переселення народів. Вплив природно-географічних умов на господарство та спосіб життя східних слов'ян. Сусіди східних слов'ян. Літописні легенди про зародження Київської Русі. Правління Аскольда. Князування Олега, його походи проти Візантії. Князування Ігоря та Ольги. Зовнішньополітичні заходи княгині Ольги. Практичне заняття. Князь Святослав та його походи</p>	<p>Учень/ учениця може записати та з допомогою жестів: •<i>називає</i> роки правління перших князів, слов'янські племінні союзи на території України та їхніх сусідів, версії походження назви «Русь»; •<i>показує</i> на карті території розселення східнослов'янських племінних союзів та їхніх сусідів у VIII—IX ст., територію Київської Русі за князування Олега і Святослава, напрямки походів київських князів; •<i>описує</i> заняття, побут і спосіб життя східних слов'ян; •<i>пояснює і застосовує</i> поняття: «Велике розселення слов'ян», «князь», «дружина», «літопис», «Русь», «імперія», «полюддя», «данина»;</p>	<p>Удосконалювати спряжене жестове мовлення: швидкість доручення до спряженого жестового мовлення, наслідування темпу мовлення. Розвивати: пізнавальну активність на основі ознайомлення учнів за новою темою; уявлення про відлік часу в історії, історичні джерела, життя рідних у минулому; просторові орієнтації у процесі роботи з картою; довільну пам'ять в процесі ознайомлення з художньою літературою історичного плану; увагу під час роботи з наочними посібниками.</p>
		<p>Учень/ учениця може записати, продактелювати та з допомогою жестів, або усно: •<i>називає</i> роки правління перших князів, слов'янські племінні союзи на території України та їхніх сусідів, версії походження назви «Русь»; •<i>показує</i> на карті території розселення східнослов'янських племінних союзів та їхніх сусідів</p>	<p>Розвивати навички усвідомленого, правильного(за своїми можливостями) промовляння цілими словами вголос. Удосконалювати та розширювати початкові уявлення про версії походження назви «Русь»,</p>

		<p>у VIII—IX ст., територію Київської Русі за князювання Олега і Святослава, напрямки походів київських князів;</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>описує</i> заняття, побут і спосіб життя східних слов'ян; •<i>пояснює і застосовує</i> поняття: «Велике розселення слов'ян», «князь», «дружина», «літопис», «Русь», «імперія», «полюддя», «данина»; 	<p>слов'янських племінних союзів на території України та їхніх сусідів.</p> <p>Розвивати і коргувати пам'ять на основі запам'ятовування імен князів, легенд, основних хронологічних дат розділу.</p>
1	Узагальнення. Тематичне оцінювання		
Розділ II. ДЕРЖАВА КИЇВСЬКА РУСЬ наприкінці X — у першій половині XI ст.			
5	<p>Внутрішня та зовнішня політика Володимира Великого. Територіальне зростання Київської Русі. Запровадження християнства як державної релігії. Київська Русь Ярослава Мудрого. Міжнародні зв'язки. Розбудова Києва. Архітектура та монументальний живопис. Писемність та освіта. Митрополит Іларіон. Перші книжки.</p>	<p>Учень/ учениця (з допомогою дактилю, жестової мови та за можливостями усно):</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>називає</i> роки правління князів, рік запровадження християнства як державної релігії, основні групи населення Київської Русі; •<i>показує</i> територію Київської Русі за правління князів Володимира Святославовича та Ярослава Мудрого; •<i>описує</i> Київ часів Ярослава Мудрого, використовуючи писемні та візуальні джерела; 	<p>Розвивати мовленнєве опосередкування. Формувати міжособистісне спілкування в групі з товаришами та однолітками, привчати до співпереживання.</p> <p>Збагачувати та систематизувати історичні знання. Актуалізувати інтерес до занять.</p> <p>Формувати навчальну мотивацію.</p>
	<p>Суспільство. Влада князя. «Руська правда». Місто та село. Сільське господарство, ремесла і торгівля.</p> <p>Практичне заняття. Християнська релігія і церква в житті давньо-руського суспільства</p>	<ul style="list-style-type: none"> •<i>пояснює і застосовує (при необхідності застосовує жести)</i> поняття: «християнство», «священик», «митрополит», «монастир», «чернець», «графіті», «мозаїка», «верстви», «бояри», «церковно-слов'янська мова», «книжкові мініатюри»; •<i>розпізнає та описує</i> пам'ятки монументального живопису й архітектури; •<i>наводить приклади</i> найдавніших пам'яток писемності, поширення освіти, відносин Київської Русі з європейськими державами; •<i>порівнює</i> внутрішню і зовнішню політику Володимира Великого 	<p>Вчити дотримуватися вимог виконання завдання.</p> <p>Вправляти у самостійному виконанні завдань.</p> <p>Вчити адекватно оцінювати виконання завдання.</p> <p>Розширювати та допомагати у свідомому застосуванні словникового запасу учнів. Удосконалювати жестове мовлення.</p> <p>Ознайомлювати з історичними пам'ятниками архітектури та монументального живопису.</p> <p>Вправляти у правильному написанні імен та прізвищ князів,</p>

		<p>та Ярослава Мудрого;</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>визначає</i> причини, сутність та наслідки запровадження християнства як державної релігії Київської держави; •<i>характеризує</i> суспільну роль різних верств і станових груп населення Київської Русі, повсякденне життя мешканців міста та села, ступінь розвитку господарства й торгівлі, роль князівської влади в політичному устрої Київської Русі; •<i>порівнює</i> політичний устрій і соціальний розвиток давньоруського та європейського суспільств; •<i>висловлює ставлення до діяльності Володимира Великого та Ярослава Мудрого</i> 	<p>назв міст і поселень Київської держави.</p> <p>Виховувати любов до власної родини, рідного краю, бережного ставлення до матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь.</p>
1	Узагальнення		
1	Тематичне оцінювання		
Розділ III. ДЕРЖАВА КИЇВСЬКА РУСЬ <i>у другій половині XI — першій половині XIII ст.</i>			
5	<p>Правління Ярославичів. Половці. Любецький з'їзд князів. Правління Володимира Мономаха та його сина Мстислава Великого</p> <p>Роздробленість Київської Русі.</p> <p>Київське, Переяславськ та Чернігівське князівства в середині XII — першій половині XIII ст. Політичне і соціально-економічне життя.</p> <p>Архітектура та образотворче мистецтво. Галицьке і Волинське князівства в другій половині XII ст. Ярослав Осмомисл.</p> <p>Практичне заняття. Літописи та твори давньо-руської літератури «Повчання дітям», «Слово о полку Ігоревім» як історичні джерела</p>	<p>Учень/ учениця (з допомогою дактилю, жестової мови, письмово та за можливостями усно):</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>називає</i> роки правління князів цієї доби, дату Любецького з'їзду князів, князівства часів роздробленості Київської Русі — території України; •<i>показує на карті</i> території князівств часів роздробленості Київської Русі та території розселення половців; •<i>пояснює і застосовує</i> поняття «князівський з'їзд», «вотчина», «віче»; •<i>розпізнає та описує</i> пам'ятки образотворчого мистецтва й архітектури; •<i>наводить приклади</i> піднесення Київської Русі за правління Володимира Мономаха, зв'язку між географічним положенням князівств та їх історичним розвитком, полікультурного 	<p>Розвивати наочно-образне мислення на основі роботи з наочністю та вивчення найбільш важливих подій в історії.</p> <p>Поглиблювати інтереси та уподобання учнів.</p> <p>Розвивати і корегувати пам'ять учнів на основі запам'ятовування імен князів, легенд, основних хронологічних дат розділу.</p> <p>Актуалізувати інтерес до занять з історії рідного краю і своєї держави.</p> <p>Формувати навчальну мотивацію.</p> <p>Навчати правильній побудові речень та стеженню за наголосом у словах.</p> <p>Розвивати просторові</p>

		<p>характеру давньоруського суспільства і культурних досягнень;</p> <p>•<i>характеризує</i> становище Київської Русі за правління наступників Ярослава, особливості політичного та соціально-економічного життя князівств часів роздробленості, відносини половців із Руссю, літописи і твори літератури як історичні джерела;</p>	орієнтації та увагу в процесі роботи з історичною та контурною картами.
		<p>•<i>визначає</i> причини, сутність та наслідки князівських усобиць, половецьких набігів, Любецького з'їзду князів, роздробленості Київської Русі;</p> <p>•<i>висловлює ставлення</i> до діяльності Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Великого, Ярослава Осмомисла</p>	<p>Розвинути навички усвідомленого, правильного, промовляння цілими словами вголос.</p> <p>Розвивати читання з губ.</p> <p>Розвиток дрібної моторики пальців рук у процесі роботи у зошиті та з контурною картою.</p>
1	Узагальнення		
1	Тематичне оцінювання		
Розділ IV. ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА			
5	<p>Об'єднання Галицького і Волинського князівств. Романом Мстиславовичем. Возз'єднання князівства за синів Романа.</p> <p>Перший похід монголів на Русь. Вторгнення хана Батия на землі південно-західної Русі. Михайло Чернігівський та його загибель у Золотій Орді. Українські землі та Золота Орда.</p> <p>Князь Данило Романович, його внутрішня політика.</p> <p>Практичне заняття. Зовнішня політика князя Данила Романовича.</p> <p>Правління Юрія I Львовича та останні галицько-волинські князі.</p>	<p>Учень/ учениця (за допомогою дактилю, жестової мови та за можливостями усно):</p> <p>•<i>називає</i> роки правління найвидатніших галицько-волинських князів, монгольської навали на землі південно-західної Русі;</p> <p>•<i>показує</i> на карті територію держави за Романа Мсти-славовича та його наступників, території сусідніх держав, напрямки навали монголів;</p> <p>•<i>пояснює і застосовує</i> поняття: «орда», «баскак», «ярлик», «улус»;</p> <p>•<i>описує</i> подорож у Золоту Орду та ко-ронацію Данила Романовича;</p> <p>•<i>розпізнає та описує</i> пам'ятки образотворчого мистецтва й</p>	<p>Виховувати почуття гордості за боротьбу і незалежність своїх предків.</p> <p>Слідкувати за використанням учнями звукопідсилючої апаратури загального, або індивідуального користування.</p> <p>Розширювати словниковий запас учнів з даної теми. Навчати учнів правильному написанню слів з даної теми. Виховання любові до Батьківщини і рідного краю, почуття відповідальності за власні вчинки.</p>

		архітектури;	
		<ul style="list-style-type: none"> •<i>наводить приклади</i> героїчного опору монгольським завойовникам, змін у соціальній структурі суспільств Галичини й Волині, культурних досягнень; •<i>характеризує</i> заходи правителів із династії Романовичів задля збереження могутності Галицько-Волинської держави, особливості монгольського панування на українських землях; •<i>визначає сутність та наслідки</i> залежності князівств від Золотої Орди, зовнішньої та внутрішньої політики галицько-волинських правителів; •<i>порівнює</i> особливості та тенденції розвитку українського суспільства за княжої доби з європейськими країнами; •<i>висловлює ставлення до</i> діяльності Романа Мстиславовича, Данила Романовича, Юрія I Львовича 	<p>Розвивати увагу під час роботи з наочними посібниками та історичною літературою.</p> <p>Закріплювати уміння читати мовчки.</p> <p>Привчати: робити самостійні висновки з прочитаного, правильно будувати відповідь, обгрунтовувати свої судження, вести діалог з співрозмовником.</p> <p>Розвивати свідоме сприйняття образно-вербальної інформації.</p> <p>Розвивати слухове сприймання та читання з губ.</p> <p>Розвивати усно-дактильне зв'язне мовлення під час відповідей.</p> <p>Привчати слідувати за правильним промовлянням звуків у словах.</p>
1	Узагальнення		
1	Тематичне оцінювання		
Розділ V. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ (друга половина XIV—XV ст.)			
5	Політичний статус українських земель у складі Великого князівства Литовського та інших держав. Кревська унія 1385 р. та українські землі. Держава Феодоро в Криму. Утворення Кримського ханства. Гіреї. Суспільний устрій та культура ханства.	<p>Учень/ учениця (за допомогою дактилю, жестової мови та за можливостями усно):</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>називає</i> час входження українських земель до складу різних держав та утворення Кримсько-го ханства, його підпорядкування Османській імперії; 	<p>Вчити пов'язувати події на Україні з подіями в інших державах світу.</p> <p>Розширювати знання жестової мови та їхнє написання.</p> <p>Спонукаати до пов'язування історичних подій з сучасними подіями в Державі.</p>
	Суспільне і церковне життя. Сільське господарство. Ремесла і торгівля. Міста, магдебурзьке право.	<ul style="list-style-type: none"> •<i>розповідає</i> про князів литовської династії Гедиміновичів, причетних до історії українських земель та про основні верстви суспільства 	<p>Розвивати наочно-образне мислення на основі роботи з наочністю та вивчення найбільш важливих подій в історії України у XIV – XV</p>

	<p>Освіта. Юрій з Дрогобича. Архітектура та образотворче мистецтво.</p> <p>Практичне заняття. Повсякденне життя та взаємовідносини населення України в XIV—XV ст.</p>	<p>Галичини, Волині й Київщини у XV ст.;</p> <ul style="list-style-type: none"> •показує на карті українські землі у складі різних держав, територію Кримського ханства; •пояснює і застосовує поняття: «унія», «українська шляхта», «магнат», «кріпацтво», «невільник», «ясир», «гетьман», «господар», «хан», «султан», «магдебурзьке право», «іконостас»; •розпізнає та описує пам'ятки архітектури й образотворчого мистецтва; •наводить приклади полікуль-турності українського суспільства, діяльності литовських князів у розбудові українських удільних князівств; •розповідає про особливості розвитку міст та магдебурзького права в українських землях та про культурні досягнення; •характеризує суспільно-політичне ста-новище українських земель у складі різних держав та побут різних етнічних груп, роль суспільних верств і станових груп у житті тогочасного суспільства, ступінь розвитку господарства й торгівлі; державне, суспільне та культурне життя Кримського ханства; 	<p>століттях.</p> <p>Розвиток усного, жестового зв'язного мовлення під час розповідей про головні події в історії сучасної України.</p> <p>Розвиток навичок усвідомленого, правильного, промовляння (з допомогою дактилю) цілими словами вголос.</p> <p>Вчити: орієнтуватися в змісті запитання; пояснювати поняття вказані у змісті теми; читати та записувати історичні терміни, які вказані у змісті теми; використовувати засвоєний словник під час відповідей на уроці та у власному мовленні; відповідати на поставлене запитання вчителя; давати правильні повні відповіді на запитання; читати та пояснювати зміст запропонованого завдання.</p>
		<ul style="list-style-type: none"> •визначає причини, сутність та наслідки Кревської унії, встановлення залежності Кримського ханства від Османської імперії; •висловлює ставлення до діяльності Любарта Гедиміновича, Володимира Ольгердовича, Хаджі-Гірея, Костянтина Острозького, Юрія Дрогобича 	<p>Систематизувати історичні знання.</p> <p>Привчати до встановлення логічних зв'язків між подіями.</p> <p>Слідкувати за правильною побудовою речень, логічним наголосом, дотриманням логічних пауз.</p>
1	Історія рідного краю		
1	Узагальнення Тематичне оцінювання		
	Учень/ учениця (за допомогою		

1	<p>Узагальнення до курсу: «Середньовічна історія України та її внесок у загальноєвропейську спадщину»</p>	<p>дактилю, жестової мови та за можливостями усно):</p> <ul style="list-style-type: none"> •<i>пояснює</i> хронологічні межі серед-ньовічного періоду історії України та його особливості; •<i>називає і характеризує</i> основні цивілізаційні здобутки українського суспільства у IX—XV ст. та його внесок у загальноєвропейську спадщину; •<i>порівнює</i> процеси та явища європейської та української історії доби Середньовіччя; •<i>висловлює судження</i> щодо ролі та значення середньовічних держав на території України для подальшого розвитку українського суспільства 	<p>Формувати і координувати уявлення про державотворчі процеси в Україні у IX—XV ст., національну символіку. Навчати робити короткі записи з вивченого за темою. Розвивати і корегувати операції узагальнення, порівняння на основі вивчення навчального матеріалу. Вправляти учнів у вмінні підтримувати дискусії з приводу теми, що обговорюється.</p>
1	Резерв		